

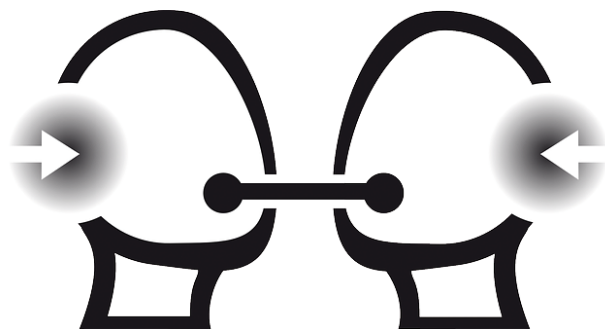
EL MAPA DE CATALUNYA, EL MAPA DEL CATALÀ

independent

VICENÇ VILLATORO

Sigui quina sigui la nostra idea sobre l'àmbit territorial de la pròpia nació, difícilment arribarem a veure mai una situació en què l'espai lingüístic del català es correspongui en els mapes polítics amb un únic Estat. Dit amb altres paraules, difícilment hi haurà mai un Estat on estiguin junts tots els territoris de parla catalana. Personalment, em sembla perfecte. Els diversos territoris de parla catalana tenen dinàmiques polítiques, horitzons institucionals i sensibilitats socials prou diverses i la seva uniformització i unificació institucional em sembla no tan sols gens viable, sinó molt escassament desitjable.

La cristallització de la identitat andorrana en un Estat, posem per cas, em sembla a hores d'ara un fet irreversible, reforçat per la seva progressiva modernització. No se m'acut cap argument per demanar-los que hi renunciïn, i encara menys per creure que ho podrien acceptar. Les aspiracions d'institucionalització política de Catalunya, el País Valencià i les Balears em semblen legítimament diverses, en ritme i en objectius. La frontera estatal entre Espanya i França —no diguem ja amb Itàlia— ha produït al llarg dels segles els seus efectes. La franja d'Aragó participa d'una determinada concepció de la identitat aragonesa, al costat dels territoris de parla castellana del mateix Aragó. Fins i tot des d'un punt de vista polític, crec més en la col·laboració i la cooperació entre els diversos territoris que en la seva unitat política. Com a concepte, no crec que compartir una llengua determini compartir estructures i institucions polítiques o hi obligui. Ni en el nostre cas ni en cap. Però el que demano en justa correspondència és que el fet de no compartir institucions i espais polítics no signifiqui deixar de compartir la llengua, que se la fragmenti artificialment o, pitjor encara, que es perdi irreversiblement en alguns d'aquests territoris.

Genèricament, em sembla que la idea de la identitat entre espai lingüístic i nació política, la idea que a cada llengua li ha de correspondre un Estat i a cada Estat li ha de correspondre una llengua, és a hores d'ara una idea antiga, inviable i insostenible, si és que mai ho havia estat. El mapa dels estats del món i el mapa de les llengües del món ni coincideixen ni ho han de fer necessàriament. Hi ha estats que han assolit un veritable plurilingüisme equilibrat i igualitari, a la manera de Suïssa. Les grans llengües salten per damunt de les fronteres dels estats. I això, aquesta diferència entre els dos mapes, tendirà a anar a més, no pas a decreïxer. Sobretot perquè els canvis culturals profunds del nostre segle, el moviment de les persones, les facilitats tecnològiques, fan que fins i tot els mapes lingüístics siguin a hores d'ara discutibles.

Al segle XIX podies fer, amb dificultats en alguns llocs, una certa cartografia de les llengües: aquí es parla això, allà es parla allò. Avui podem cartografiar amb relativa facilitat quines són les llengües oficials de cada lloc. Però per cartografiar les llengües que es parlen realment, les que es fan servir a les cases a l'hora de sopar, als patis de les escoles a

L'hora de jugar, hem de canviar totalment de perspectiva. No podem fer el mapa de les llengües d'Europa. Fem el mapa de les llengües que parlen a casa (i sovint al pati) els alumnes d'una escola de Matadepera o d'un barri de Barcelona, i ens en surten ben bé una trentena, pel cap baix! I no és tan sols la llengua de comunicació familiar. Pot ser la llengua de creació literària o cultural. L'americà Jonathan Little és un dels principals escriptors del món en francès, vivint a Barcelona. Tenim gent que produeix i consumeix quotidianament cultura catalana, és a dir, en català, a Melbourne o a Nova York o a Amsterdam. Tenim a l'interior dels territoris de parla catalana gent que produeix i consumeix cultura de nivell en un nombre extraordinari de llengües. La llengua i la cultura s'han, en un cert sentit, desterritorialitzat. Totes.

Vull dir que en el present, i encara més en el futur, l'espai d'una llengua no és ni serà un espai territorial, sinó un espai amb referències territorials i amb presències virtuals. L'àmbit d'una llengua no es definirà només sobre un mapa físic, sinó també sobre un mapa comunicatiu, sobre unes xarxes virtuals... L'espai del català no serà una suma de territoris, sinó una suma de persones que estan molt relacionades, que compartiran coses essencials, però que estaran disperses en els territoris. És en aquest sentit que la llengua necessitarà instruments i institucions que puguin abraçar i ajudar tots els seus parlants, siguin allà on siguin. Les institucions polítiques i administratives corresponen a divisions polítiques i administratives de caràcter territorial. Les institucions de caràcter lingüístic i cultural tindran òbviament

expressions territorialitzades, seues concretes en llocs concrets, però el seu àmbit no serà estrictament territorial.

Què vol dir això, en la pràctica? Doncs per exemple, que en una futura Catalunya independent —però fins i tot en la Catalunya actual i en gairebé qualsevol hipòtesi de futur de la cultura catalana, sigui quin sigui l'estatus institucional del país— caldrà que existeixin organismes de promoció, coordinació i projecció exterior de la cultura feta a Catalunya, sigui quina sigui la llengua en què es fa (i en molts dels casos, sense base lingüística, per la seva mateixa naturalesa). Aquestes seran institucions de lògica territorial: els seus destinataris seran tots els ciutadans del territori català. Però al seu costat caldrà que hi hagi institucions i organismes, eines diverses, de promoció, protecció i projecció exterior de la cultura feta en català, es faci en el lloc del món on es faci. Aquestes institucions tindran base lingüística, no territorial. Importarà la llengua, no el lloc. Certament, entre una cosa i l'altra hi ha una amplíssima zona d'intersecció. Entre tota la cultura feta a Catalunya i tota la cultura feta en català hi ha l'amplíssima intersecció de la cultura feta en català a Catalunya. Però hi haurà i hi ha cultura feta a Catalunya que no és en català (sobre la qual les institucions catalanes tenen una responsabilitat i una obligació, perquè la fan els seus ciutadans en el seu territori) i cultura feta en català fora de Catalunya (sobre la qual les institucions catalanes també tenen una responsabilitat i una obligació, en la mesura que una de les funcions de les institucions polítiques catalanes és vetllar per

independent

la llengua i assumir el lideratge en la defensa i la promoció de la llengua pròpia del país).

Això ens porta a imaginar, per a un futur, i evitant al màxim les repeticions i la proliferació d'instruments, però també intentant dissenyar eines adequades d'una manera precisa a cada funció, tres tipologies d'institucions culturals a Catalunya. Una, institucions de base territorial destinades a promoure tota la cultura feta a Catalunya. Dues, institucions de base lingüística destinades a promoure tota la cultura feta en català (i tan sols la cultura feta en català). I finalment, una tercera tipologia: institucions participades, compartides, confederades, en què tots els territoris de parla catalana puguin confluïr en polítiques i actuacions favorables a la llengua catalana compartida i a la cultura que s'hi expressa. Encara que els territoris tinguin realitats polítiques diferents, estatus institucionals diferents, hauran de generar —al meu parer— unes institucions compartides, de lògica confederal, sense paternalismes per part de ningú, però també sense exclusions, que es coresponsabilitzin d'aspectes d'interès general per a la llengua i la cultura que s'hi expressa.

Dit d'una altra manera, una Catalunya independent hauria de tenir les seves pròpies institucions per a la promoció, la coordinació i la projecció exterior de tota la cultura que s'hi fa per part dels seus ciutadans, en la llengua que sigui, i hauria de responsabilitzar-se de la promoció, la coordinació i la projecció exterior de tota la cultura que es fa al món en català, es faci on es faci. Però hauria de promoure espais de trobada amb els territoris amb què comparteix llengua i participar en institucions que mantinguin viva la relació entre aquests territoris. Per una banda, una Catalunya in-

dependent, que tindria responsabilitats respecte a la cultura feta en castellà a Catalunya —posem per cas—, hauria de trobar maneres d'acord amb les institucions de promoció i projecció exterior de la cultura en castellà la presència de la producció cultural catalana en castellà. Només a tall d'exemple, hauria d'arribar a acords amb l'Institut Cervantes per tal de promoure, projectar i traduir a altres llengües als autors catalans en castellà.

Però sobretot, hauria de generar espais de caràcter institucional que permetessin la relació amb el País Valencià, les Balears, Andorra, la Catalunya Nord, cadascú amb el seu propi estatus polític i administratiu, però junts en l'àmbit cultural per vetllar per allò que

compartim. Les institucions de col·laboració entre administracions diferents, en termes de llengua i cultura, en l'espai del neerlandès, de la francofonia o de l'alemany, ens poden donar fórmules interessants. Nosaltres ja en tenim també algunes: l'Institut Ramon Llull té —i sobretot ha tingut, quan hi ha participat el govern de les Illes Balears— una lògica lingüística al costat d'una de territorial. I la Fundació Ramon Llull, amb seu i presidència andorrana i la participació d'institucions diverses de tots els territoris, podria ser un embrió d'aquesta col·laboració cultural necessària, amb ple respecte per l'opció política de cadascun d'aquests territoris i on cadascú fos present d'acord amb les seves possibilitats i necessitats.

Acabo: en cap cas el preu a pagar per una Catalunya políticament independent hauria de ser la fragmentació cultural dels territoris que comparteixen llengua. És possible que cadascú vagi políticament per allà on vulgui, però que anem tots junts pel que fa a la cultura compartida. Això en l'aspecte civil, en el món associatiu, en les indústries de la cultura, però també fins i tot en l'institucional. No cal creure en els Països Catalans com a espai polític per creure en la realitat dels Països Catalans, o com en vulguem dir, com a espai cultural compartit. No pas un espai cultural homogeni, jerarquitzat, monolític. Un espai que entén i inclou els grans canvis en les relacions entre llengües i territoris que comporten les transformacions tecnològiques. Però un espai que existeix i que cal preservar. Trencar els ponts amb la resta dels territoris seria un preu molt car. No hem d'estar disposats a pagar-lo en cap cas. Tot i que de vegades fa l'efecte que l'Estat espanyol ens el vol imposar. No ja per tenir la independència, sinó simplement per voler-la tenir.